

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

Durdona Yunusova Axtamovna¹
Mehribon Salimova Samijonovna²

¹Samarqand viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish
hududiy markazi o'qituvchisi

²Toyloq tumani 5-umumiy o'rta ta'lim maktabi ona tili va adabiyot o'qituvchisi

ONA TILI DARSLARIDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH TA'LIM SIFATINI OSHIRUVCHI OMILDIR

Annotatsiya: Maqolada interfaol usullarning turlari tahlil qilinadi va bu usullar ta'lim jarayonida darslarning mazmunini, sifatini boyishiga, o'quvchilarning tashabbuskorligiga, yangiliklarni tezkor qabul qilishiga samarali ta'sir ko'rsatilishi aniqlanadi.

Kalit so'zlar: interfaol, sinkveyn, FSMU, bilim, ko'nikma, malaka, dars.

Respublikamiz mustaqilligining dastlabki yillaridayoq xalq ta'limi sohasida tub islohotlar boshlab yuborildi. O'tgan davr mobaynida O'zbekiston Respubliasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilinib, uning talablariga ko'ra sinovdan o'tkazilgan "Ona tili" davlat ta'lim standartlari tasdiqlandi va yangi mazmundagi "Ona tili" darsliklari yaratildi. Ona tili o'qituvchilari pedagogik texnologiya, axborot hamda innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish va o'z faoliyatlarida qo'llashga bo'lgan qiziqishlari kuchaydi., o'quvchilarning ijodiy ishlash ko'nikma va malakalarini

rivojlantirish bosh maqsadga aylandi, o'qitishning samarali, ayniqsa, noan'anaviy, interfaol metod, vosita va usullarini tatbiq etishga bo'lgan intilishlari ortdi.

Ta'lim-tarbiya jarayonini to'g'ri tashkil etish, mavjud imkoniyatlarni safarbar etish o'qituvchilarning asosiy vazifalaridan biridir. Har bir pedagog shuni esda tutishi kerakki, dars o'quv-tarbiya jarayonining asosiy shaklidir. O'qituvchi o'quvchilarni mustaqil fikrlash, mustaqil ijod qilishga o'rgatishi lozim. Darsda beshta maqsad ko'zda tutiladi: ta'lim, tarbiya, rivojlantirish, kasbga yo'llash va milliylik. Bu beshta maqsadni dars davomida amalga oshirish uchun interfaol usullardan foydalanib dars o'tish yaqindan ko'mak beradi. O'zlashtirilayotgan tajribani to'g'ridan to'g'ri o'quvchilarga o'zaro ta'sir harakati orqali yo'naltirish, interfaol metodlarni qo'llab dars o'tishning asosi bo'lib, bunday yondashuvda o'qituvchi tayyor bilimlarni bermaydi, balki o'quvchilarni mustaqil izlanishga chorlaydi. Hozirgi zamon darsiga qo'yiladigan eng muhim talablardan biri har bir darsda o'rganiladigan mavzuning ilmiy asoslangan bo'lishidir, ya'ni darsda ko'zlangan maqsad va o'quvchilar imkoniyatini hisobga olgan holda mavzu hajmini belgilash, uning murakkabligini aniqlash, avvalgi o'rganilgan mavzu bilan bog'lash, o'quvchilarga beriladigan topshiriq va mustaqil ishlarning ketma-ketligini aniqlash, darsda kerak bo'ladigan jihozlarni belgilash va qo'shimcha ko'rsatmali qollanma bilan boyitish, interfaol metodlardan foydalangan holda darsda muammoli vaziyat yaratishdir. Darsga qo'yiladigan asosiy talablardan biri ta'lim metodlari va usullarini bir-biri bilan mustahkam bog'lab olib borish samaradorligini oshirishdir. Darsga qo'yiladigan asosiy talablardan yana biri barcha didaktik vazifalar darsning o'zida hal etilishi, uyga beriladigan vazifalar o'quvchilarning darsda olgan bilimlarining mantiqiy davomi bo'lishi kerak, dars davomida o'qituvchi o'quvchilarning jismoniy holatini, ijodkorligini, tez fikrlashlarini hisobga olishi kerak, o'tilgan har bir darsning o'quvchilar bilan birga tahlil qilib borilishi ham yaxshi natija beradi.

Interfaol usullarning ahamiyati:

1. O'quvchilarda hamkorlikda ishlash ko'nikmasi shakllanadi.
2. O'quvchilarda ijodiy va mustaqil fikrlash malakalari tarkib topadi. Umumiy vazifalar yechimini topishda bir-birlariga ko'mak beradilar.
3. O'quvchilar o'z ishlari natijasiga, o'qishga, ta'lim olishga shaxsan mas'ullikni his qiladilar.

Ona tili darslarini tashkil etishda "Fikrlarning tarmoqlanishi", "BBB", "FSMU", "VENN diagrammasi", "Charxpalak", "Tushunchalar tahlili", "Raqamlar so'zlaganda", "Baliq skeleti", "Yelpig'ich", "Bumerang", "Zakovat", "Sinkveyn", "SWOT" tahlili kabi interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish mumkin bo'lib, darslarni tashkil etishda ularning ahamiyati katta. Bu kabi metodlarni har bir o'qituvchi o'zi dars beradigan o'quvchilarning xarakteri, iqtidori va qiziqishlaridan kelib chiqib o'ziga xos yo'nalishda tashkil etishi, o'zgartirishi, ijodiy rivojlantirishi yoki o'xshash variantlaridan foydalanishlari mumkin.

Sinkveyn usuli. Sinkveyn – qisqa jumlagacha axborot singdirilgan matn. Sinkveyn quyidagi qoida asosida yoziladi.

1-satrdan mavzu nomi bir so'z (ot) bilan beriladi.

2-satrdan mavzuni tasvirlash ikki so'z (sifat) bilan beriladi.

3-satrdan mavzu harakatini tasvirlash uchta so'z (fe'l) bilan beriladi.

4-satrdan to'rtta so'zdan iborat qisqa jumla.

5-satrdan mavzu mazmuni bitta soʻz (sinonim) bilan beriladi.

Namuna:

1. Oʻqish.
2. Erkin, faol.
3. Uqimoq, yozmoq, gapirmoq.
4. Beshikdan qabrgacha ilm izla.
5. Taʼlim.

Bu usul koʻnikma hosil qilishda, tushuncha va axborotlarni umumlashtirish hamda ixchamlashtirish uchun tez va kuchli vosita boʻlib xizmat qiladi.

FSMU texnologiyasi. Bu texnologiyadan foydalanishda oʻqituvchi har bir oʻquvchiga FSMU texnologiyasining 4 bosqichi yozilgan qogʻoz varaqlarini tarqatadi va yakka tartibda ularni toʻldirishni iltimos qiladi. Bunda:

F - fikringizni bayon eting

S - fikringiz bayoniga sabab koʻrsating;

M - koʻrsatgan sababingizni asoslovchi misol keltiring;

U - fikringizni umumlashtiring.

Oʻqituvchi oʻquvchilar bilan bahs mavzusini belgilab oladi.

Yakka tartibdagi ish tugagach, oʻquvchilar kichik guruhlariga ajratiladi va oʻqituvchi kichik guruhlariga FSMU texnologiyasining 4 bosqichi yozilgan katta formatdagi qogʻozlarni tarqatadi.

Kichik guruhlariga har birlari yozgan qogʻozlardagi fikr va dalillarni katta formatda umumlashtirgan holda 4 bosqich boʻyicha yozishlari taklif etiladi.

Namuna:

F – Yordamchi soʻzlar oʻziga xos grammatik xususiyatga ega.

S – Yordamchi soʻzlar gapda soʻz va gaplarni bir-biriga bogʻlash, munosabatga kiritish va qoʻshimcha maʼnolar yuklash vazifalarini bajaradi.

M – Bogʻlovchilar uyushiq boʻlaklar va gaplarni oʻzaro bogʻlasa, koʻmakchilar soʻz birikmasi hosil qilishda ishtirok qiladi. Yuklamalar esa fikrga soʻroq, taajjub, ayiruv, chegaralash kabi qoʻshimcha maʼnolarni yuklab, soʻzlovchining fikrini oydinlashtirish uchun xizmat qiladi.

U – Yordamchi soʻzlar lugʻaviy maʼnoga ega boʻlmasa-da, nutqimizda ularning ahamiyati beqiyos.

“Muzyorar” usulidan oʻquvchilarning diqqatini darsga jalb qilishda foydalaniladi. Bu usulni qoʻllash orqali oʻqituvchi oʻquvchilarning darsga toʻliq tayyor ekanligini aniqlaydi. Oʻqituvchi tomonidan berilgan ishora oʻquvchilarning oʻyinqaroqlik muhitini darsga jalb qiladi. Barcha oʻquvchilarning darsga tayyor ekanligini oʻqituvchi anglab oladi.

Yuqoridagilardan xulosa qilib shuni aytish mumkinki, interfaol usullarni qoʻllab dars oʻtilganda, sinfda qoloq, oʻzlashtirmaydigan oʻquvchi qolmaydi. Oʻquvchilar oʻrtasida doʻstona muhit yaratiladi. Deyarli barcha oʻquvchilar dars jarayoniga jalb etilib, ularning darsga qiziqishlari ortadi. Chunonchi, interfaol usullar taʼlim jarayonida darslarni, sifati boyishiga va samarali tashkil etilishiga, oʻquvchilarning tashabbuskorligiga va yangiliklarni tezkor qabul qilishiga samarali taʼsir koʻrsatadi. Oʻquvchilarning kelgusida mustaqil bilim olishlariga, hunar oʻrganishlariga imkon yaratiladi. Zero, bugungi innovatsion yondashuvlar davrida mustaqil fikrlash qobiliyatiga ega boʻlgan shaxsgina, oʻz

mavqeyiga ega bo'ladi va bu o'zi uchun ham, jamiyat uchun ham foydali bo'lib, turli g'arazli oqimlar ta'siriga berilmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Umumiy o'rta ta'limning ona tili fanidan davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. Toshkent, 2017.
2. Yo'ldosheva D. Ashurbayeva R. Ona tili ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar.-T.: Turon Zamin Ziyos. 2018.
3. G'ulomov A., Ernazarova M. va bosh. Ona tili o'qish metodikasi. Toshkent, 2012.